

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

Participatory Action Research in Rehabilitation of Buathong Subdistrict Community Market in Muang District, Buriram Province

ศศิพิสุทธิ หงษ์สมบัติ^{1*} และ ศศิพิมพ์มาศ หงษ์สมบัติ²

Sasiphisut Hongsombud^{1*} ana Sasipimmas Hongsombud²

¹ฝ่ายวิจัยและพัฒนา วิทยาลัยชุมชนบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

²คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี 72000

¹Research and Development Department, Buriram Community College, Buriram, 31000

²Faculty of Liberal Arts, National Sports University, Region Suphanburi Campus, Suphanburi 72000

*To whom correspondence should be addressed. e-mail: malee3000@hotmail.com

Received: 23 January 2020, Revised: 18 April 2020, Accepted: 25 April 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงาน ในขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติ สังเกต และการสะท้อนผล ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร และเพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง ประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน และองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กับผู้ร่วมวิจัย กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มผู้จำหน่ายหรือผู้บริโภค วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานในขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล จำนวน 2 วงจรเป็นไปตามแผนที่กำหนด ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพที่คาดหวัง ผู้วิจัยและชุมชนเกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกัน ผู้ร่วมวิจัยเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ใน 9 ขั้นตอน บุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชนเกิดการเรียนรู้ว่า การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลต้องยึดถือหลักการมีส่วนร่วม การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ครอบคลุม และการสะท้อนผล ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในบริบทเฉพาะที่เป็นผลจากการดำเนินการวิจัยในตลาดชุมชนตำบลบัวทองที่อาจมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ในวงกว้าง แต่ก็อาจนำไปเป็นกรณีศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้กับการตลาดชุมชนแห่งอื่น ๆ ได้

คำสำคัญ : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การฟื้นฟูตลาดชุมชน ตลาดชุมชน

Abstract

This research was conducted by participatory action research and aimed 1) to study the operational results in the process of planning, acting, observing and reflecting with a participatory action research process in 2 circuits, and 2) to study the results of changes as expected condition, learning experiences at the individuals, group and community level, as well as new knowledge acquired from participatory action research by using participatory action research methodology comprising of community leader group, authority of the subdistrict administrative organization group, distributors or consumers group. Data were collected by interview, participatory observation and focus group.

The results indicated that the operations in the planning, acting, observing and reflecting phases in 2 circuits were in accordance with the plan which caused a changes as expected condition. The researcher and the community formed good relationships and understanding. Researchers learned activities in 9 stages. Individuals, Group and communities learned that effective practices must adhere to the principles of engagement, comprehensive data collection and reflection resulting. Create new knowledge in specific context resulting from conducting research in the Buathong subdistrict community market that may have limitations for broad use but may be used as a case study to apply to other community marketing.

Keywords : Participatory Action Research, Community Market Rehabilitation

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2560 วิทยาลัยชุมชนบุรีรัมย์มีการศึกษาความต้องการของชุมชนตำบลบัวทอง ผลจากการศึกษาชุมชน พบว่า ปัญหาและความต้องการของชุมชนส่วนใหญ่ คือต้องการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองขึ้นมาใหม่ เนื่องจากมองว่ามีสถานที่พร้อม แต่กลับปล่อยให้ร้างว่างเปล่า ไม่ได้ใช้ประโยชน์และต้องการให้คนในชุมชนตำบลบัวทองได้มีที่จำหน่ายสินค้า [5] นอกจากนี้ในปัจจุบันบริเวณดังกล่าวเริ่มมีคนสัญจรมากขึ้น ตลาดติดกับถนน 4 เลน สำหรับโอกาสในการพัฒนาตลาดชุมชนตำบลบัวทองนั้น เนื่องจากตลาดชุมชนตำบลบัวทอง เป็นตลาดที่มีพื้นที่ติดกับวิทยาลัยชุมชนบุรีรัมย์ อีกทั้งเป็นทางผ่านระหว่างตัวเมืองจังหวัดบุรีรัมย์กับท่าอากาศยานบุรีรัมย์ ศักยภาพของตำบลบัวทอง คือ มีผลิตภัณฑ์ของชุมชน ได้แก่ ผักปลอดสารพิษ ผ้าไหม ผ้าด้าย ทอเสื่อ เครื่องจักสาน ข้าวหอมมะลิ ห้องปฏิบัติการเพาะขยายไส้เดือนฝอยในการทำสารกำจัดแมลง ปุ๋ยอินทรีย์ ช่างฝีมือทำเครื่องประดับ ช่างฝีมือทำขวาน มีด นอกจากนี้จังหวัดบุรีรัมย์ก็ยังเป็นจังหวัดที่มีการเติบโตด้านการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายหลักที่จะเป็นเมืองกีฬามาตรฐานโลก และในปัจจุบัน จังหวัดบุรีรัมย์มีแผนการดำเนินการที่จะทำให้เป็นเมืองสุขภาพ เริ่มมีการรณรงค์ปลูกผักปลอดสารพิษ

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2561 วิทยาลัยชุมชนบุรีรัมย์ จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองให้เกิดความยั่งยืน ตำบลบัวทอง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยวิธีการที่ทำให้ได้รูปแบบการฟื้นฟู คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์บริบทชุมชนด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมและสภาพด้านสินค้า ผลิตภัณฑ์ การผลิต ห่วงโซ่มูลค่าและระบบตลาดหลังจากนั้น 2) หารูปแบบการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองให้เกิดความยั่งยืน ตำบลบัวทอง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดตลาดเป้าหมาย (STP Marketing) ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) การบริหารจัดการตลาดชุมชน (Community Market Management) โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 3 กลุ่ม ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน 2) กลุ่มองค์กรบริหารส่วนตำบลบัวทอง 3) กลุ่มผู้ผลิต ผู้นำ และผู้บริโภค ประยุกต์ใช้วิธีการประชุมอภิปรายหาข้อสรุปความสอดคล้อง (Multi - Attribute Consensus Reaching : MACR) ผลการวิจัยที่ได้จากการหาฉันทามติร่วมกันของทั้ง 3 กลุ่ม พบว่ากลุ่มเป้าหมายของตลาดชุมชนตำบลบัวทอง จะเป็นกลุ่มคนในตำบลบัวทอง กลุ่มคนที่ใช้เส้นทางผ่านถนนสาย 219 และกลุ่มนักท่องเที่ยวสินค้าที่นำมาจำหน่ายจะต้องมีความหลากหลาย และไม่ซ้ำกัน ในส่วนของการบริหารจัดการตลาดชุมชน ประกอบด้วย 1) การจัดให้มีระบบบริหารตลาดร่วมกันของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย องค์กรบริหารส่วนตำบลบัวทอง ผู้นำชุมชน ผู้ผลิต/ผู้จำหน่ายสินค้า วิทยาลัยชุมชนบุรีรัมย์ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านสวายสอ โดยคณะทำงานแบ่งเป็น 2 คณะ คือ 1.1) คณะทำงานจัดตั้งตลาด ประกอบด้วย องค์กรบริหารส่วนตำบลบัวทอง ผู้นำชุมชน วิทยาลัยชุมชนบุรีรัมย์ ผู้จำหน่ายสินค้า และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านสวายสอ 1.2) คณะทำงานบริหารตลาด ประกอบด้วย ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าในตลาด 2) มีการประชุมคณะกรรมการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาดตลาดอย่างสม่ำเสมอ 3) มีกฎ กติกา ตลาดชุมชนร่วมกัน 4) สร้างมาตรฐานร่วมกันของสินค้าในตลาด รวมทั้งราคาที่เป็นธรรม 5) มีรูปสัญลักษณ์ (Logo) ของตลาดพิมพ์บนเสื้อ/ผ้า

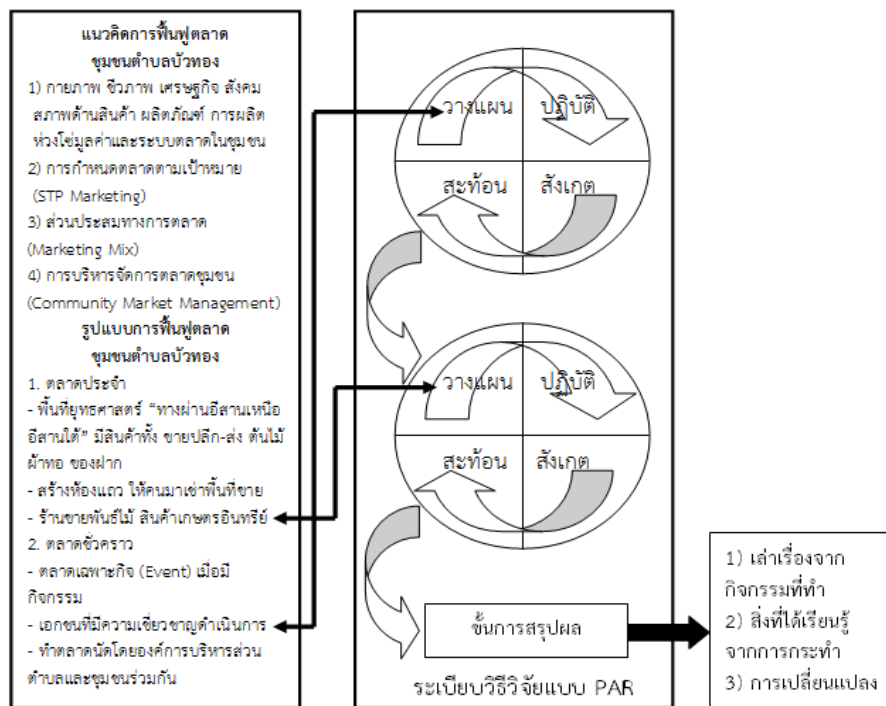
กันเบื้องต้น 6) มีระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ลานจอดรถลูกค้า พนักงานดูแลการจอดรถ ถึงขยะ ห้องสุขา 7) มีการจัดตั้งเขต (Zone) สินค้าอย่างเป็นระบบไม่ให้ปะปนกัน 8) มีระบบการออมของกลุ่มที่เป็นคณะกรรมการบริหารตลาด 9) มีระบบการติดตาม บันทึกผล และประเมินผลของการจำหน่ายสินค้าในตลาด 10) มีการคุ้มครองมาตรฐานตลาดอย่างสม่ำเสมอ [4]

ในขั้นตอนหลังจากนี้เพื่อที่จะดูว่ารูปแบบการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองที่วางแผนมานั้นสามารถทำให้ตลาดชุมชนตำบลบัวทอง เมื่อกลับเข้ามาใหม่อีกครั้งจะยังคงมีความยั่งยืนหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยต้องนำไปทดสอบโดยการปฏิบัติและค้นหาข้อเท็จจริงสอดคล้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic Process) เกิดขบวนการปฏิสัมพันธ์ โดยมีกระบวนการย้อนกลับและนำไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไป จากผลสะท้อนของสิ่งที่เป็นปัญหา การเก็บรวบรวมข้อมูล และการปฏิบัติ [8] ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นิยมใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การบันทึกภาคสนาม การสัมภาษณ์ การบันทึกประจำวัน การใช้แบบสอบถามและการสำรวจ [9,11-14] อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการข้ามข้อจำกัดต่างๆ เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของข้อมูล จึงใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย 3 วิธีเป็นการตรวจสอบสามเส้า (triangulate data) เพื่อการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ [8] สำหรับงานวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม ในการค้นหาความจริงที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ทั้งทางวิชาการ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการพัฒนาผู้ปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานในขั้นตอน การวางแผน การปฏิบัติ สังเกต และการสะท้อนผล ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร
2. เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง ประสิทธิภาพการเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน และองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 2 วงจร 9 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) โดยการจัดสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหารตลาดชุมชนตำบลบัวทอง ประกอบด้วย บุคลากรวิทยาลัยชุมชนบุรีรัมย์ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบัวทอง ตัวแทนผู้นำชุมชน 15 หมู่บ้าน ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดชุมชนตำบลบัวทอง ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบัวทอง โดยแนวคิดสำคัญของการพัฒนาร่วมกันครั้งนี้คือ การอธิบายเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหา ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจตรงกัน โดยผู้วิจัยได้นำผลการศึกษา บริบทชุมชนด้าน กายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม และ สภาพด้าน สินค้า ผลิตภัณฑ์ การผลิต ห่วงโซ่มูลค่า และระบบตลาด ของชุมชนในตำบลบัวทอง รวมถึงประวัติการจัดตั้งตลาดชุมชน ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และรูปแบบการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองให้เกิดความยั่งยืนที่จะเกิดในอนาคต เสนอผู้ร่วมวิจัยได้รับทราบ โดยทีมวิจัยมีประเด็นสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับ 1) รูปแบบการฟื้นฟูตลาดชุมชนที่จะมีการคงอยู่อย่างยั่งยืน 2) ปัญหาด้านกายภาพและการบริหารจัดการของตลาดชุมชนตำบลบัวทองจากการดำเนินการตามรูปแบบนี้ 3) แนวทางการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง ในอนาคต

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการปฏิบัติ (Acting) ในขั้นตอนนี้เป็นการปฏิบัติ ตามแผนการดำเนินการกิจกรรมฟื้นฟูตลาดที่ได้กำหนดไว้ ตามความพร้อมและความต้องการของชุมชน โดยทีมวิจัยมีประเด็นที่ต้องศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ 2) สิ่งที่เกิดการเรียนรู้จากการร่วมในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการสังเกต (Observing) โดยมีเป้าหมาย เพื่อนำข้อมูลมาประมวลผล ให้ได้คำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่ไม่คาดหวัง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ข้อเสนอแนะ ของการปฏิบัติกิจกรรมการฟื้นฟูตลาด การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเก็บจากหลากหลายแหล่ง เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้จำหน่ายสินค้า การสัมภาษณ์ผู้บริโภคในชุมชนและนอกชุมชนตำบลบัวทอง โดยมีเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ แบบสัมภาษณ์ผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดชุมชนตำบลบัวทอง ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ค้าในตลาดชุมชน แนวโน้มของการคงอยู่ของตลาดชุมชน ปัญหาด้านกายภาพและการบริหารจัดการของตลาดชุมชน แนวทางการฟื้นฟูตลาดชุมชน แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้ซื้อสินค้าในตลาดชุมชนตำบลบัวทอง ประกอบด้วย ลักษณะทั่วไปของผู้ซื้อในตลาดชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดชุมชน ซึ่งแบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 ฉบับก่อนนำไปใช้มีการตรวจสอบและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการสะท้อนผล (Reflecting) ขั้นตอนนี้เป็นการนำผลที่ได้จากการสังเกตและการสะท้อนความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย โดยจัดทำเป็นเอกสาร แจกกับองค์การบริหารส่วนตำบลบัวทอง และผู้นำชุมชน ประกอบการตัดสินใจ เพื่อสรุปถึงสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่ไม่คาดหวัง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัย มีข้อมูลในการปรับปรุงแผนการปฏิบัติ การดำเนินการปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลในวงจรที่ 2

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นการวางแผนใหม่ (Re-planning) สู่การปฏิบัติในรอบที่ 2 ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการ ในวงจรใหม่รอบที่ 2 ซึ่งเหมือนกันกับขั้นตอนที่ 1 โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมกันทบทวนผลการดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูตลาดทั้งหมดที่ผ่านมา มีการนำข้อมูลสารสนเทศ ที่ได้จากการสะท้อนผลในขั้นตอนที่ 4 มาร่วมพิจารณาด้วย หลังจากนั้นมีการประเมินและเลือกทางเลือกเพื่อการปฏิบัติกันใหม่ ซึ่งจะทำได้แผนปฏิบัติการ (Action plan) ใหม่ขึ้นมา ซึ่งอาจมีบางอย่างทำต่อเนื่อง บางอย่างต้องหยุดไป หรือมีบางอย่างเพิ่มเติมเข้ามา ขั้นตอนนี้มีการดำเนินงานเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นการปฏิบัติใหม่ (Re-acting) ขั้นตอนนี้เป็นการปฏิบัติ (Action) ตามแผนที่จัดทำขึ้นในขั้นตอนที่ 5 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำแผนการดำเนินการกิจกรรมฟื้นฟูตลาดใหม่ที่จัดทำขึ้นไปปฏิบัติให้บรรลุผล การดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ กำหนดแนวทางปฏิบัติ ปฏิบัติกิจกรรม และประเมินและสรุปผล ขั้นตอนนี้มีการดำเนินงานเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นการสังเกตผลใหม่ (Re-observing) ผู้ร่วมวิจัยทำการสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลสิ่งที่ปรากฏขึ้น ตามการวางแผนหรือตามสถานการณ์ที่ปรากฏ หลังจากนั้นร่วมกันตีความปรากฏการณ์ต่างๆ จากกิจกรรมฟื้นฟูตลาดใหม่ว่า เกิดการเรียนรู้ใหม่อะไรบ้าง ขั้นตอนนี้ มีการดำเนินงานเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 8 ขั้นการสะท้อนผลใหม่ (Re-reflecting) เป็นการนำผลจากการสังเกต และการสะท้อนความคิดเห็น ของกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยการสนทนากลุ่ม ร่วมกันระหว่าง นักวิจัย กับ องค์กรบริหารส่วนตำบลบัวทอง ผู้นำชุมชน ผู้จำหน่ายสินค้า และ เอกชนที่จัดการตลาด จุดมุ่งหมายเพื่อสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมด การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และ ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 9 ขั้นการสรุปผล (Conclusion) ศึกษาทบทวนผลการดำเนินงาน ในขั้นตอนที่ 1-8 โดยหาข้อสรุป ในประเด็น เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และองค์ความรู้จากการปฏิบัติ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุป ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) ผลการดำเนินงานในขั้นตอน การวางแผน การปฏิบัติ สังเกต และการสะท้อนผล ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม 2 วงจร

วงจรที่ 1 : ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) มีวัตถุประสงค์เพื่อการร่วมคิดและวางแผน ในการหารูปแบบการ ฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองที่ได้มาจากการวิจัยในปี 2561 มาดำเนินการปฏิบัติ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้ข้อสรุปร่วมกันว่า รูปแบบจะให้เอกชนที่มีความเชี่ยวชาญมาดำเนินงาน โดยตลาดจะเริ่มเปิดดำเนินการ ในวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ทุกวันศุกร์ และวันเสาร์ เวลา 15.00 น. - 19.00 น. ช่วงแรกองค์กรบริหารส่วนตำบลบัวทอง จะเป็นผู้สนับสนุนในการปรับพื้นที่ และจัดพื้นที่ สำหรับให้พ่อค้า แม่ค้า มาวางสินค้าเพื่อจำหน่าย โดยทำเป็นแถวยาวบริเวณริมถนน โดยไม่ลืกรถยนต์ใหญ่ สำหรับการจัดการ ตลาดจะให้เอกชนที่มีความเชี่ยวชาญในการทำตลาดคลองถม มาบริหารจัดการร่วมกับ องค์กรบริหารส่วนตำบลบัวทอง และเปิด ให้ชาวบ้าน ในชุมชนตำบลบัวทอง มาจำหน่ายสินค้าน่วมกับพ่อค้าแม่ค้าที่เอกชนคือผู้ที่ทำตลาดคลองถมจัดหา

วงจรที่ 2 : ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Acting) หลักการที่สำคัญ ของขั้นตอนนี้ คือ “หลักการมุ่งเพื่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงและมุ่งเพื่อให้เกิดการกระทำเพื่อให้เกิดผล” โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติ ผลจากการลงปฏิบัติพบว่า ผู้ร่วมวิจัยจะประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และคอยอำนวยความสะดวก มีการ ปรึกษาหารือ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อให้โครงการดำเนินการ ไปได้ตามบรรลุเป้าหมาย

วงจรที่ 3 : ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observing) หลักการที่สำคัญ ของขั้นตอนนี้ คือ “การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการ ปฏิบัติจริง” โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่ไม่คาดหวัง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ข้อเสนอแนะ ของการ ปฏิบัติกิจกรรมการฟื้นฟูตลาด

รูปที่ 2 ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observing)

ที่มา : (การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง, 2562) “ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย”

วงจรที่ 4 : ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล (Reflecting) ขั้นตอนนี้เป็นการนำผลจากการสังเกตในขั้นตอนที่ 3 มาประมวลผล ให้ได้คำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่ไม่คาดหวัง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ข้อเสนอแนะของการปฏิบัติกิจกรรมการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง ดังนี้

ลักษณะลูกค้าของตลาดชุมชนตำบลบัวทอง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สัญจรไปมาที่ใช้เส้นทางผ่านถนนสาย 219 ที่เลิกจากการทำงาน และคนในพื้นที่ตำบลบัวทอง ลูกค้าไม่ใช่ลูกค้าประจำ และในแต่ละวันมีจำนวนลูกค้าไม่แน่นอน

ลักษณะของพ่อค้า แม่ค้า ที่มาจำหน่ายสินค้าตลาดชุมชนตำบลบัวทอง จะมีลักษณะ ดังนี้ 1) พ่อค้า แม่ค้า ที่เวียนขายสินค้าตามแหล่งตลาดนัดอื่นๆ ตลาดชุมชนตำบลบัวทองจะเป็นตลาดที่รองรับสินค้าเหลือ 2) พ่อค้า แม่ค้า ที่มาจำหน่ายสินค้าส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลบัวทอง 3) พ่อค้า แม่ค้า ให้เหตุผลเกี่ยวกับสาเหตุที่มาจำหน่ายสินค้าในตลาดชุมชนตำบลบัวทอง เพราะว่าตลาดชุมชนตำบลบัวทอง เป็นตลาดเล็ก การจำหน่ายสินค้าในตลาดที่ใหญ่ ถึงแม้จะมีลูกค้าเยอะ แต่พ่อค้า แม่ค้า ก็มีจำนวนมากตามไปด้วย ซึ่งทำให้มีคู่แข่งมาก ดังนั้น การจำหน่ายสินค้าให้กับลูกค้ากลุ่มเล็กๆ เฉพาะกลุ่มจะดีกว่า 4) จำนวนพ่อค้า แม่ค้า ที่มาจำหน่ายสินค้าวันศุกร์ และวันเสาร์ จะต่างกัน ในวันเสาร์จำนวนพ่อค้า แม่ค้า จะมากกว่าวันศุกร์ ทั้งนี้เนื่องจากในวันศุกร์มีตลาดนัดใหญ่ที่ใกล้กับตลาดชุมชนตำบลบัวทอง ทำให้พ่อค้า แม่ค้าเลือกไปจำหน่ายสินค้าในตลาดนัดดังกล่าว

สิ่งที่คาดหวัง คือ 1) พ่อค้า แม่ค้า ส่วนใหญ่ต้องการให้ตลาดชุมชนตำบลบัวทองเป็นตลาดเล็กๆ ไม่ต้องการให้ตลาดชุมชนตำบลบัวทองโตกว่านี้ เพราะถ้าตลาดโตขึ้นพ่อค้า แม่ค้า ก็จะมากขึ้น เพิ่มจำนวนคู่แข่ง 2) สินค้าที่จำหน่ายส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าในชุมชน ประเภท ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สินค้าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ตามป่า แม่น้ำ ลำคลอง สินค้าเกษตรที่ปลูกเอง อาหารพื้นบ้านปรุงสำเร็จที่ทำเอง ซึ่งลงทุนไม่เยอะ 3) เกษตรกรในชุมชนตำบลบัวทองที่ทำการเกษตร และจำหน่ายสินค้า การเกษตรให้กับพ่อค้าคนกลางในราคาขายส่ง มีแหล่งจำหน่ายสินค้า ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น 4) พ่อค้า แม่ค้า ในพื้นที่ชุมชนตำบลบัวทองพึงพอใจ เพราะ มีที่ทำมาหากินใกล้บ้าน ทำให้ประหยัดน้ำมันไม่ต้องขับรถไปไกล ช่วยลดต้นทุน 5) ชุมชนในพื้นที่ตำบลบัวทองพึงพอใจเพราะมีแหล่งขายสินค้าใกล้บ้าน 6) การให้เอกชนมาช่วยดูแลตลาดเป็นสิ่งที่ดี เพราะเอกชนช่วยอำนวยความสะดวก เดินสายไฟให้ทำให้สว่างเวลากลางคืน มีห้องน้ำ การจัดการขยะ ช่วยเปิดเพลงทำให้คึกคัก มีชีวิตชีวา 7) ตลาดชุมชนตำบลบัวทองทำเลดี ติดถนน ที่จอดรถสะดวกสบาย

สิ่งที่ไม่คาดหวัง 1) พ่อค้า แม่ค้า บางครั้งไม่มีสินค้ามาจำหน่าย เพราะไม่สามารถหาสินค้าในชุมชนได้ เนื่องจาก ผลิตไม่ทัน เกิดการขาดแคลน เพราะผลกระทบจากฤดูกาล และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หากพ่อค้า แม่ค้า ไปปรับสินค้าจากแหล่งอื่นมาจำหน่าย ก็จะทำให้มีต้นทุนเพิ่มขึ้น 2) รายได้ไม่แน่นอน เฉลี่ย 100-1,200 บาท 3) หากวันไหนฝนตกลูกค้าก็จะน้อย ขายไม่คุ้มต้นทุน 4) ค่าเช่าตลาดไม่เหมาะสม น่าจะลดลง เพราะบางวันก็ขายได้ บางวันขายไม่ได้ 4) บริเวณที่จอดรถน่าจะจอด 2 แถวหันหลังเข้าหากัน

สิ่งที่ควรปรับปรุง ดังนี้ 1) บริเวณใกล้ๆ ตลาดชุมชนตำบลบัวทอง มีชาวบ้านเอาวัว ควาย มาเลี้ยง เกิดมูลสัตว์ ทำให้ส่งกลิ่นเหม็น และมีแมลงวันมาตอมอาหาร 2) ในช่วงฤดูฝน พื้นจะแฉะ ควรมีการเทดินเพิ่ม และใส่หินคลุก 3) สถานที่จำหน่ายสินค้าน่าจะมีหลังคา ร่ม หรือกางเต้นท์ เพื่อกันแดด กันฝน

ข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ต้องการให้เป็นตลาดชุมชนที่ขายสินค้าครบทุกประเภท เพราะติดถนนใหญ่คนสัญจรไปมาเยอะ 2) ต้องการให้เป็นตลาดชุมชนที่เปิดทุกวัน ในตอนเย็น 3) ต้องการให้เป็นตลาดชุมชน ที่ถาวร โดยสร้างเป็นตลาดคอนกรีต ให้บริการชุมชน จัดเก็บร้านละ 20-30 บาท 4) ชุมชนน่าจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตลาด ช่วยกันดูแลเอง เพื่อที่จะไม่ต้องเก็บค่าเช่าตลาด 5) หน่วยราชการในตำบลบัวทอง สนับสนุนในพื้นที่ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ก็จะช่วยให้จำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น 6) หน่วยราชการในตำบลบัวทอง สนับสนุนการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ขาย เพื่อทำให้มีสินค้าในชุมชน

วงจรที่ 5 : ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนใหม่ (Re-planning) หลักการที่สำคัญ ของขั้นตอนนี้ คือ “ให้โอกาสแก่ชุมชนในการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างเต็มที่” มีการนำข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองให้เกิด

ความยั่งยืน ที่พัฒนาขึ้นในปี 2561 และข้อมูลสารสนเทศ ที่ได้จากการสะท้อนผลในขั้นตอนที่ 4 มาพิจารณาร่วมกัน โดยให้ชุมชน คิดเปรียบเทียบทางเลือกต่างๆ ด้วยตนเอง และเป็นผู้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด หลังจากนั้นมีการ ประเมิน และเลือกทางเลือกเพื่อการปฏิบัติกันใหม่ ซึ่งจะทำได้แผนปฏิบัติการ (Action plan) ใหม่ขึ้นมา ซึ่งในที่สุด ก็ได้ข้อสรุป ร่วมกันว่าตลาดชุมชนตำบลบัวทองยังคงดำเนินการ ทุกวันศุกร์ และเสาร์ เวลา 15.00 น. - 19.00 น. เช่นเดิม แต่มีการเพิ่มตลาด ประจำร้านขายพันธุ์ไม้ สีน้าเกษตรอินทรีย์ ที่ดำเนินการจำหน่ายทุกวัน เพื่อเป็นการทดลองตลาดในเบื้องต้น

วงจรที่ 6 : ขั้นตอนที่ 6 การปฏิบัติใหม่ (Re-acting) หลักการที่สำคัญ ของขั้นตอนนี้ คือ “หลักการมุ่งเปลี่ยนแปลงและมุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อให้บรรลุผล และหลักการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนตลอดจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน อย่างเป็นระบบ” การดำเนินการในขั้นตอนนี้ 6 ดำเนินการในระหว่างเดือน มิถุนายน 2562 – สิงหาคม 2562

รูปที่ 3 ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนที่ 6 การปฏิบัติใหม่ (Re-acting)

ที่มา : (การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง, 2562) “ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย”

วงจรที่ 7 : ขั้นตอนที่ 7 การสังเกตผลใหม่ (Re-observing) หลักการที่สำคัญ ของขั้นตอนนี้ คือ “หลักการการสังเกต ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง” ผู้ร่วมวิจัยทำการสังเกต ขณะมีการปฏิบัติกิจกรรมฟื้นฟูตลาดใหม่และเก็บรวบรวมข้อมูลสิ่งที่ปรากฏขึ้น ดังนี้ 1) เนื่องจากตลาดชุมชน ตำบลบัวทองเพิ่งเปิดดำเนินการเพียง 8 เดือน ดังนั้น จึงยังคงดำเนินการเช่นเดิม คือทั้ง ตลาดชุมชนชั่วคราวและตลาดชุมชนถาวร โดยตลาดชุมชน ตำบลบัวทองชั่วคราวให้เอกชนดำเนินการเปิดทุกวันศุกร์ และเสาร์ เวลา 15.00 น. - 19.00 น. ตลาดชุมชนประจำเป็นร้านขายพันธุ์ไม้ สีน้าเกษตรอินทรีย์ ดำเนินการจำหน่ายทุกวัน 2) แต่งตั้ง คณะกรรมการบริหารตลาด ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลบัวทอง ทีมงานเอกชนที่มาจัดการตลาด พ่อค้า-แม่ค้า ที่มาจำหน่ายสินค้าในตลาด 3) ปรับพื้นที่ ที่จอดรถ ปรับภูมิทัศน์ สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตลาดให้ดีขึ้น

วงจรที่ 8 : ขั้นตอนที่ 8 การสะท้อนผลใหม่ (Re-reflecting) ในขั้นตอนการสะท้อนผลใหม่ (Re-reflecting) ดำเนินการในวันที่ 5 กันยายน 2562 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบัวทอง ผู้วิจัยยังคงยึดถือหลักการที่สำคัญ คือ “หลักการรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ระดมความคิด จากผู้ร่วมวิจัยทุกคน วิเคราะห์ วิวิจารณ์ วิพากษ์ และประเมินตนเอง ตลอดจนการเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ”

รูปที่ 4 ขั้นตอนที่ 8 การสะท้อนผลใหม่ (Re-reflecting)

ที่มา : (การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง, 2562) “ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย”

วงจรที่ 9 : ขั้นตอนที่ 9 การสรุปผล (Conclusion) ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการสรุปผลการวิจัยและเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยเพื่อถอดองค์ความรู้เป็นผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ตามประเด็น ดังนี้ 1) ผลการเปลี่ยนแปลง (change) ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง 2) ผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (learning by doing) ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และตลาดชุมชนตำบลบัวทอง 3) ความรู้ใหม่ (new knowledge) ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

2. ผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง ประสิทธิภาพการเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน และองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.1 ผลการเปลี่ยนแปลง (change) ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1-8 ดังนี้

2.1.1 คนในชุมชนตำบลบัวทองจากก่อนหน้านี้ไม่เคยคิดที่จะฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองเริ่มที่จะกลับมาฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองขึ้นใหม่ เพราะตลาดชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

2.1.2 ผู้วิจัยและคนในชุมชนตำบลบัวทอง เกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกัน เนื่องจากกิจกรรมทุกอย่าง ทั้งก่อนดำเนินการ ขณะดำเนินการ และหลังดำเนินการ มีการพัฒนาร่วมกัน

2.1.3 ผู้ร่วมวิจัยเรียนรู้ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาถ่ายทอดให้ชุมชนได้รับรู้ หลังจากนั้นชุมชนเปรียบเทียบ และคัดเลือกมาดำเนินการตามวงจรแบบเกลียวสว่าน (spiral cycle) ให้ได้คำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่ไม่คาดหวัง สิ่งที่ต้องปรับปรุง และข้อเสนอแนะการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง

2.2 ผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (learning by doing) ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชน

2.2.1 การเรียนรู้ในตัวบุคคล

2.2.1.1 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดี เป็นสิ่งสำคัญ ในการได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหา และเกิดสภาพที่คาดหวัง และในการเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องบันทึกอนุทินเพื่อให้ได้ประเด็นครบถ้วน

2.2.1.2 เรียนรู้ว่าการดำเนินงานทุกกิจกรรม บางครั้งอาจมีอุปสรรคเกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน เช่น สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย ฝนตก แดดร้อน เป็นต้น

2.2.2 การเรียนรู้ระดับกลุ่มบุคคล

2.2.2.1 เรียนรู้ว่าการที่จะสามารถดำเนินการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง ให้ประสบผลสำเร็จ องค์การบริหารส่วนตำบลบัวทองที่รับผิดชอบตลาดชุมชนโดยตรง จะต้องเป็นผู้ริเริ่มและเป็นหลักในการดำเนินการ

2.2.2.2 การเรียนรู้กิจกรรม การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนผล ว่า ในวงจรที่ 2 จะใช้เวลาสั้นกว่าวงจรที่ 1 เพราะว่ามีทักษะและประสบการณ์ รวมทั้งเกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้ร่วมวิจัยด้วยกัน

2.2.2.3 เรียนรู้ว่าการระดมความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกันเกิดขึ้นบ่อย เนื่องจากต่างฝ่ายต่างรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยควรหาวิธีการให้ทุกคนได้มีโอกาสในการร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่โดยไม่มีอคติต่อกัน

2.2.2.4 เรียนรู้ว่าการสะท้อนผล ควรนำเอาเทคนิคการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR) มาใช้เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่ไม่คาดหวัง สิ่งที่ต้องปรับปรุง และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

2.2.3 การเรียนรู้ระดับชุมชน

2.2.3.1 เรียนรู้ว่าการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองให้เกิดความยั่งยืนนั้น การสร้างความเข้าใจกับชุมชน ในเบื้องต้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น และชุมชนต้องมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากจุดเล็กแล้วค่อยๆ ขยายวงกว้างออกไป

2.2.3.2 เรียนรู้ว่าการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองให้เกิดความยั่งยืนนั้น ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชนและนอกชุมชน

2.3 ความรู้ใหม่ (new knowledge) ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

2.3.1 ในการวางแผน เมื่อได้แผนการปฏิบัติมาแล้ว ไม่ควรยึดติดกับแผนมากเกินไป สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในภายหลังได้

2.3.2 รูปแบบการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองให้เกิดความยั่งยืน ได้มาจากการศึกษาและวิเคราะห์บริบทชุมชนด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพด้านสินค้า ผลิตภัณฑ์ การผลิต ห่วงโซ่มูลค่าและระบบตลาดในพื้นที่ตำบลบัวทองที่อาจมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ในวงกว้าง แต่ก็อาจนำไปเป็นกรณีศึกษา หรือนำกระบวนการเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับการพัฒนาตลาดชุมชนแห่งอื่นๆ ได้

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานในขั้นตอน การวางแผน การปฏิบัติ สังเกต และการสะท้อนผล ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร การวิจัยนี้ใช้กระบวนการขดลวด (PAOR) 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดของเคมมิส และแทกการ์ด (Kemmis and McTaggart) [10] ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานร่วมกันอย่างน้อย 3 ฝ่าย ฝ่ายแรก คือ กลุ่มผู้ที่อยู่กับปัญหา ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำย้านสินค้าและผู้บริโภค ฝ่ายที่สอง คือ นักพัฒนาที่เป็นเจ้าของตลาดและมีภารกิจในการดูแลตลาดชุมชน ฝ่ายที่สาม คือ นักวิชาการหรือนักวิจัย โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ได้แก่ วางแผน ปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนผล และนำผลการสะท้อนมาพัฒนาแผนงานในรอบต่อไป ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัต สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อข้ามข้อจำกัด เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของข้อมูล จะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย 2 วิธี เป็นการตรวจสอบสามเส้า (triangulate data) [11] งานวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของอดิธญาณ์ [7] ที่ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการ ในการพัฒนาตลาดสดสุขภาพ พบว่า การดำเนินการในทุกกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ดี มีประโยชน์ต่อชุมชน และควรดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรเชษฐ์ [6] ที่ได้ศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการลดปัญหาหมอกควันที่เกิดจากการเผาในที่โล่ง : กรณีศึกษาเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกข้าวโพด ในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ควรทำกิจกรรมเป็นกลุ่มหรือทีม และให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินงานไปจนจบโครงการ เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและการผูกมัดให้มีความรับผิดชอบที่จะทำงาน ไปจนเห็นผล

2. ผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน และองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.1. ผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง คือ ชุมชนเริ่มที่จะกลับมาฟื้นฟูตลาดชุมชนขึ้นใหม่ ผู้วิจัยและชุมชนเกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกัน ผู้ร่วมวิจัยเรียนรู้ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เป็นการเรียนรู้จากการกระทำ ตามวงจรแบบเกลียวสว่าน ทำให้ได้คำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่ไม่คาดหวัง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ข้อเสนอแนะการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทอง สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตตรา บรรจงปรุ และคณะ [1] ที่ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเสริมสร้างศักยภาพทางการแข่งขันในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยทำให้ทราบลักษณะเด่น จุดแข็ง ประเด็นปัญหา ความรู้ในเชิงธุรกิจและความร่วมมือแบบเครือข่าย เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต่อไป

2.2. การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนพมนตรี สกลศิลป์ศิริ และคณะ [3] ที่ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยทำให้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง หลังจากนั้นร่วมกันพิจารณากำหนด และประเมินทางเลือก เพื่อนำสู่การปฏิบัติที่เชื่อมั่นว่าจะสามารถแก้ปัญหา และเกิดสภาพที่คาดหวังได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้ในทางบวกทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และระดับ โรงเรียน

2.3. ความรู้ใหม่ คือ เมื่อได้แผนการปฏิบัติมาแล้ว สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ในภายหลังได้และรูปแบบที่ได้ อาจมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ในวงกว้าง แต่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับการพัฒนาตลาดชุมชนแห่งอื่นๆ ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Wuest, J. [15] ที่กล่าวว่า “ความจริงจึงไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ส่วนตัวและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น” สอดคล้องกับงานวิจัยของพระจักรพล ป่องศิริ [2] ที่ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ต่างๆ และเกิดความรู้ใหม่จากการปฏิบัติ 3 ลักษณะ คือ 1) ความรู้ใหม่จากการปฏิบัติตามหลักการเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในบริบทเฉพาะ โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา 2) ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน และ 3) ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการถอดบทเรียน คือ “SRIJAN Model”

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้วิจัย ต้องเป็นนักจัดกระบวนการ และมีความเป็นมืออาชีพในการประสานงานกับนักพัฒนาที่เป็นเจ้าของตลาด และผู้ที่อยู่กับปัญหาตลาดชุมชนเพื่อหาจุดเหมาะสมระหว่างความคาดหวังกับศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่
2. ส่งเสริมการพัฒนาสินค้า และถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อให้คนในชุมชนนำมาพัฒนาสินค้า และเห็นความสำคัญของการสร้างความแตกต่างในสินค้า ว่าสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้
3. การประยุกต์ใช้ในตลาดชุมชนอื่น ควรศึกษาบริบทของชุมชน และหาแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนนั้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] ชิตวรา บรรจงปรุ ศิริสรณ์เจริญ กมลลัมสุกุล สุชีรา ธนาวุฒิ สุชีรา เจริญ. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการเสริมสร้างศักยภาพทางการแข่งขันในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. วารสารชุมชนวิจัย 2561;12:98-113.
- [2] พระจักรพล ป่องศิริ พระครูสุธีจริยวัฒน์ ศิริกุล นามศิริ. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2560;11:107-119.
- [3] มนพมนตรี สกลศิลป์ศิริ ทวีชัย บุญเดิม ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์. การพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2553;6:68-82.
- [4] ศศิพิสุทธิ์ หงษ์สมบัติและคณะ. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูตลาดชุมชนตำบลบัวทองให้เกิดความยั่งยืน ตำบลบัวทอง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิชาการ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 2562;4:9-20.
- [5] ศศิพิสุทธิ์ หงษ์สมบัติและคณะ. รายงานการศึกษาการคัดเลือกประเด็นและพื้นที่การวิจัยชุมชน. บุรีรัมย์ : วิทยาลัยชุมชนบุรีรัมย์; 2560.
- [6] สุรเชษฐ์ ชิระมณี. การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการลดปัญหาหมอกควันที่เกิดจากการเผาในที่โล่ง : กรณีศึกษาเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกข้าวโพด ในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 2560;7:78-84.
- [7] อติญาณ์ ศรีเกษตริน รุ่งนภา จันทรา ชูสิทธิ์ หีดอักษร. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ให้บริการ ในการพัฒนาตลาดสดสุขภาพ. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี 2561;5:197-211.
- [8] Creswell, J. W. Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. NJ: Merrill Prentice Hall; 2002.
- [9] Greenwood, D. J. & Levin, M. Introduction to action research: Social research for social change. Thousand Oaks, CA: Sage; 1998.
- [10] Kemmis, S & McTaggart, R. The Action Research Planer. 3rd ed. Victoria: Deakin University; 1988.
- [11] MacDonald, C. Understanding Participatory Action Research: A Qualitative Research Methodology Option. Canadian Journal of Action Research 2012;13:34-50.
- [12] McNiff, J. & Whitehead, J. All you need to know about action research. Thousand Oaks, CA: Sage; 2006.

- [13] Stringer, E. Action Research. 2nd ed. California: Sage; 1999.
- [14] Stringer, E. & Genat, W. J. Action research in health. Columbus, Ohio: Person Prince Hall; 2004.
- [15] Wuest, J. Breaking the barriers to nursing research. The Canadian Nurse 1995;91:29-33.